

Tekeekö nykyhallitus historiaa?

MATTI VIRTANEN

Helmikuussa 2005 Stakes käynnisti ylijohtaja Matti Heikkilän johtaman ja koordinoiman hankkeen nimeltä *Hyvinvointivaltion rajat*. Projekti asetti neljä työryhmää, joihin kutsuttiin asiantuntijoita paitsi Stakesista ja STM:stä myös ja nimenomaan eri yliopistoista, korkeakouluista, liitoista ja yhdistyksistä.

Projekti kehitti ensinnäkin sosiaaliturvan yleisen eettisen periaatteen:

”Mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuina ja mitä heikommät ovat yksilön omat voimavarat selvitä, sitä vahvemmat ovat yksilön oikeudet ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus järjestää toimeentulo ja sosiaali- ja terveyspalvelut.”

Periaatteen mukaan julkinen vastuu ja yksilön voimavarat ovat siis käänteisessä suhteessa toisiinsa. Julkinen vastuu on suurimmillaan yhteiskunnan sosioekonomisen rakenteen alarajoilla ja ohenee ylöspäin mentäessä.

Projektin ensimmäinen raportti eli syksyllä 2006 julkaistu *Oikeus ja kohtuus* keskittyi alarajoihin: millainen perusturvan ja -hoivan täytyisi vähintään olla, jotta Suomi voisi edelleen nimittää itseään pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi. 1990-luvun laman jälkeisissä oloissa pienituloisten, palkkatyön ulkopuolella tai vain osittain sen sisällä olevien eli pääosin sosiaaliturvan eri muotojen varassa elävien ihmisten asema oli Suomessa monien havaintojen mukaan pahasti heikentynyt.

Vähimmäisturvan parantamiseksi raportti ehdottikin kahdeksaa tapaa: työttömyysturvan vähimmäistason korottaminen, sidoksen purkaminen perus- ja ansioturvan väliltä, pienimpien palkkatulojen ja sosiaaliturvan yhdistäminen, toimentulotuen sitominen reaalisiin elinkustannuksiin, verotettavan tulon alarajan korottaminen, lapsilisän ja yksinhuoltajakorotuksen etuoikeuttaminen suhteessa toimeentulotukeen, kotihoidon tuen ja osa-aikatyön yhdistämisen salliminen ja terveydenhuollon maksukattojen uudelleen arviointi.

Oli tällä Stakesin projektilla vaikutusta tai ei, joka tapauksessa SDP esitti viime talvena, puolitoista kuukautta ennen kevään 2007 eduskuntavaaleja, vaaliohjelman, jonka mukaan nyt on aika keskittyä työelämän ulkopuolella olevan väestön aseman parantamiseen ja toisaalta henkilökunnan lisäämiseen julkisissa palveluissa. SDP lupasi 2,4 miljardia euroa lisää rahaa näihin tarkoituksiin.

Paradoksi on, että nähtävästi juuri tämä viime hetken linjanmuutos tuotti demareille vaalitappion ja putoamisen hallituksesta. Ennen viime vaaleja SDP oli ollut yhtäjaksoisesti 12 vuotta hallituksessa, ja kansalaiset kysyivät oikeutetusti, miksi luvataan vasta nyt, miksei sosiaaliturvan varassa elävien asemaa kohennettu eli eriarvoisuuden kasvua pysäytetty noiden 12 vuoden aikana.

Ja nyt Matti Vanhasen sinivihreä hallitus aikoo tehdä saman SDP:lle kuin edellinen punamultahallitus teki kokoomukselle. Ennen vuoden 2003 vaaleja kokoomus vaati sinnikkäästi veronalennuslinjan jatkamista, demarit ja keskusta taas resurssien lisäämistä julkisiin palveluihin. Vaalien jälkeen punamultahallitus toteutti kokoomuksen veroalelinjan kuta-kuinkin sellaisenaan, taloutta elvyttääkseen – ja siinä myös onnistuen. Nyt vähimmäisturvan kohentamisella näyttää olevan vahva myötätuuli takanaan.

Tämän vuoden helmikuussa Stakes julkaisi tutkimusraportin *Suomalaisten hyvinvointi*

2008, joka monin tavoin tutkimuksellisesti vahvistaa *Hyvinvointivaltion rajat* -projektin perushavainnot. Sen pääsanoma on kaksijakoinen. Ensinnäkin väestö voi entistä paremmin. Terveys on parantunut kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä, elintaso on noussut ja pienituloistenkin realitulot ovat kasvaneet. Toimeentulo-ongelmat, työttömyys ja nuorten päihteiden käyttö ovat vähentyneet. Mutta samanaikaisesti väestön sisäiset erot ovat kasvaneet. Pienituloisten ja vähän koulutettujen terveys ei ole kohentunut samaa tahtia kuin hyvätuloisten ja koulutettujen. Ja vaikka myös pienituloisten realitulot ovat nousseet, ne ovat kasvaneet selvästi hitaammin kuin parempituloisten. Suhteellinen huono-osaisuus on jatkanut kasvuaan.

Raportti sai paitsi laajaa julkisuutta myös median miltei yksimielisen johtopäätöksen: suhteellisen köyhyden kasvu on pysäytettävä. Niinpä pian raportin julkistamisen jälkeen (9.3.) sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä saattoi kirjoittaa keskustan nettilehdessä *Apilassa* näin:

”Stakesin tuore tutkimus kertoo hyvin myönteisiä asioita suomalaisesta hyvinvointiyhteiskunnasta – Haasteita kuitenkin riittää. Erityisesti nyt huomio kiinnittyy vähimmäisturvan tasoon. Tutkimus toi esiin vähimmäisturvan tason köyhyyttä poistavan merkityksen. Hallitus onkin tarttunut tähän rivakasti. Stakesin tutkimustuloksissa eivät vielä näy tällä vaalikaudella tehdyt toimenpiteet perusturvan osalta. Nykyhallitus tekee tässä suhteessa historiaa. Uskon, että tehdyillä toimilla on vaikutusta Stakesin seuraamiin lukuihin, ja että ne tulevat muuttumaan. Hallituksen tulonsiirto-ohjelma alkaa täysillä purra vasta vaalikauden lopulla, koska tulonsiirrot tulevat voimaan portaittain. Stakesin tutkimiin kipupisteisiin hallitus on siis tarttunut.”

Väitteensä tueksi Liisa Hyssälä listaa joukon nykyhallituksen jo toteuttamia tai päättämää perusturvan parannuksia. Lisäksi hallitus on asettanut mittavan Sata-komitean uudistamaan koko suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän vuoteen 2017 mennessä (kun sata vuotta Suomen itsenäistymisestä on kulunut). Uudistusten määrää ja laatua on hyvä aikaan verrata *Oikeus ja kohtuus* -raportin listaamiin parannusehdotuksiin.

Ei voi kuin toivoa, että nykyhallitus on tosissaan ja myös onnistuu pyrkimyksissään. Suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuuden kannalta on onnellista, jos kolme suurinta puoluetta saadaan kilpailemaan paremmuudesta suhteellisen köyhyden vähentämistalkoissa.

Mitään muuta kautta asia ei nimittäin hoideta – on hallituksen runko sitten sinivihreä, punamulta tai sinipuna. Kaikkien kolmen suurimman puolueen vankin kannattajakunta on suhteellisen hyvin toimeentulevaa keskiluokkaa ja sillä on monenlaisia väyliä oman intressinsä ajamiseen. Perusturvan varassa elävillä – kuten pienituloisilla lapsiperheillä, opiskelijoilla, pitkäaikaistyöttömällä, pieneläkeläisillä – ei ole tukenaan vahvoja etujärjestöjä, eivätkä heidän edustajansa istu kolmikantapöydässä. Juuri siksi perusturvan varassa elävien etuudet ovat jääneet pahasti jälkeen 1990-luvun lamaa seuranneessa kovenuneessa tulonjakotaistelussa.

Siksi pitkällä aikavälillä suurimman luottamuksen ansaitsee se puolue, joka parhaiten kykenee edistämään, kannattajakuntansa ryhmäetujen lisäksi, myös kansakunnan kokonaisuutta ja eheyttä. ”Köyhimmät eivät pääse osalliseksi talouskasvusta ilman erillistä korjausohjelmaa”, sanoi Matti Heikkilä *Oikeus ja kohtuus* -raportin julkistamistilaisuudessa lokakuussa 2006.